

CUPRINS

De ce un Manual despre dreptul tratatelor?	7
INTRODUCERE	9
I. CONCEPTELE FUNDAMENTALE ȘI STRUCTURA.....	11
1.1. Ce este un tratat?	11
1.2. Convenția de la Viena.....	14
1.2.1. Domeniul de reglementare al Convenției de la Viena (1969).....	15
1.2.2. Convenția de la Viena și dreptul internațional cutumiar.	15
II. STRUCTURA TRATATULUI	17
2.1. Rolul tratatelor	17
2.2. Competența de a încheia tratate	17
2.3. Modalități și etape de exprimarea consimțământului de a fi legat prin tratat	19
2.3.1. Semnarea	20
2.3.2. Ratificarea	21
2.3.3. Aderarea	22
2.3.4. Acceptarea și aprobarea	22
2.4. Invaliditatea tratatelor	23
2.5. Amendarea, modificarea și revizuirea tratatelor	25
2.6. Încetarea și suspendarea executării tratatelor	26
III. ÎNTINDEREA DREPTURILOR ȘI OBLIGAȚIILOR JURIDICE DIN TRATAT.....	27
3.1. Principiul Pacta sunt servanda	27
3.2. Tratatelor și Statele terțe.....	28

IV. PRINCIPIILE GENERALE ALE INTERPRETĂRII	30
4.1. Probleme generale.....	30
4.2. Practica.....	33
4.3. Travaux preparatoires	35
4.4. Obiectul și scopul tratatului	37
4.5. Principiul efectivității.....	37
4.6. Tratatetele plurilingve.....	37
V. REZERVELE LA TRATATE	39
5.1. Cazul Convenției privind Genocidul	39
5.2. Regimul Convenției de la Viena din 1969.....	40
5.3. Problema rezervelor la tratatele privind drepturilor omului	42
5.4. Declarații interpretative	44
VI. ÎNCETAREA TRATATELOR.....	46
6.1. Prezentarea tuturor cauzelor de încetare și a practicii în materie.....	46
6.2. Încălcarea substanțială	46
6.3. Imposibilitatea de executare	48
6.4. Schimbarea fundamentală de circumstanțe.....	49
VII. CONCLUZII	51
VIII. SUBIECTE DE EXAMEN	52
IX. BIBLIOGRAFIE.....	60
CAUZA PRIVIND DIFERENDUL REFERITOR LA DREPTURILE DE NAVIGAȚIE ȘI ALTE DREPTURI CONEXE (COSTA RICA vs. NICARAGUA) CURTEA INTERNAȚIONALĂ DE JUSTIȚIE HOTĂRÂREA DIN 13 IULIE 2009	63
CONVENȚIE din 23 mai 1969 cu privire la dreptul tratatelor.....	113

DE CE UN MANUAL DESPRE DREPTUL TRATATELOR?

Un manual este necesar pentru înțelegerea de către oricare persoană interesată a principalului mod în care statele lumii ajung să aibă legături juridice dintre cele mai felurite, urmărindu-și interesele și propriile obiective pe baze de solidaritate și contextuale.

Un manual este necesar pentru a lămurii într-o manieră lipsită de complexitate, dar actuală, toate etapele care se parcurg în viața unui tratat internațional și, mai ales, pentru a lămurii în ce fel acesta este generat de interesul fiecăruia dintre statele contractante, în ce fel este legat de interesele viitoarelor state părți și în ce fel influențează acesta viața internațională.

Manualul este scris pentru studenții care studiază la specializarea drept sau la alte specializări din domeniul științelor sociale astfel încât aceștia să poată să își însușească noțiunile fundamentale. Chiar dacă nu vor practica decât extrem de puțini dintre studenți, atenția asupra interpretării tratatelor va fi însoțită de un bagaj important necesar unei analize pertinente. Acest manual este dedicat activității universitare, de formare și evaluare a studenților.

Manualul poate fi foarte ușor utilizat pentru formarea continuă a specialiștilor de la diferitele ministere care au departamente cu atribuții în domeniul relațiilor internaționale, deoarece cunoștințele în acest domeniu sunt inerente oricărei atribuții care privește negocierea, analiza, încheierea tratatelor internaționale.

Autorii au preferat să dea expresie acelor scrieri care sunt relevante în domeniu, fără a intenționa să atribuie materialului vreo valoare de cercetare științifică proprie, ori de câte ori afirmațiile și raționamentele conceptuale deja exprimate sunt clare și nu este cazul reformulării acestora. Din acest motiv și pentru că ideea manualului este să servească activității de învățare și formare a studenților, nu se fac trimiteri utilizându-se note bibliografice ci se indică la final materialele bibliografice utilizate.

Este relevant că după acest material au fost pregătite din 2003 până în prezent echipe de studenți care au concurat la competiții internaționale în

domeniul dreptului internațional public și au obținut rezultate bune, care confirmă calitatea expunerii.

La elaborarea sau expunerea unor texte au contribuit persoane apropiate autorilor și într-un fel multe gânduri de mulțumire se îndreaptă către aceștia. Există posibilitatea ca unele materiale se găsească deja în spațiul on-line, deoarece nivelul tehnologic actual întrece orice stadiu de comunicare clasică, precum cel prin intermediul unor materiale tipărite. În această situație autorii își asumă responsabilitatea, fără a neglija cu nimic buna intenție a comunicărilor publicate anterior.

Manualul include subiecte de evaluare a studenților și o traducere relevantă a unei cauze în care se pun probleme de interpretare a unor expresii, mai exact cauza privind Diferendul referitor la drepturile de navigație și alte drepturi conexe dintre Costa Rica și Nicaragua soluționată de Curtea Internațională de Justiție.

INTRODUCERE

Tratatul internațional reprezintă un mijloc de cooperare a statelor și o metodă eficientă și precisă de reglementare a relațiilor dintre acestea. Tratatul internațional are o importanță covârșitoare în desfășurarea relațiilor internaționale, iar ca sursă juridică influența acestora este în continuă creștere. Este *esențial* în studiul și aplicarea dreptului tratatelor internaționale să se țină cont că *tratatul internațional reprezintă o manifestare de suveranitate*.

Rolul lor în cadrul dreptului internațional public se manifestă sub două aspecte principale: pe de o parte, *contribuie la codificarea dreptului*, iar pe de altă parte contribuie la *dezvoltarea sa progresivă*. În timp ce codificarea conduce la o mai mare acuratețe a reglementărilor, dezvoltarea progresivă conduce, în principiu, la creșterea calității dreptului internațional, atât într-un plan vertical cât și orizontal. Există în prezent domenii ce sunt de neconceput în absența tratatelor internaționale (cum ar fi drepturile omului, dreptul internațional, investițiile internaționale și comerțul internațional, transporturile și comunicațiile internaționale, securitatea cibernetică etc.). Codificarea dreptului tratatelor s-a realizat prin *Convenția de la Viena din 1969* privind dreptul tratatelor, fără ca aceasta să epuizeze toată problematica ce se ivește cu prilejul încheierii, executării, modificării sau încetării tratatelor internaționale. Cunoașterea dreptului tratatelor este esențială pentru înțelegerea modului în care funcționează relațiile internaționale și dreptul internațional (chiar dacă ne găsim într-o sferă a relațiilor sociale în care prezența factorului politic este constantă), dar și pentru a înțelege interdependențele între dreptul internațional și dreptul intern al statelor. Rolul dreptului tratatelor nu se reduce doar la contribuțiile sale în relațiile dintre state, ci dimpotrivă este în creștere. *Dreptul tratatelor are vocația de a reglementa absolut toate relațiile ce se desfășoară între entități ce au capacitate internațională (organizații internaționale guvernamentale, popoare care luptă pentru eliberare)*, chiar dacă asupra acestor aspecte există opinii divergente. Într-adevăr, uneori reglementările dreptului tratatelor nu constituie decât un împrumut normativ fără forță juridică obligatorie.

Rolul tratatelor internaționale nu trebuie, în prezent, redus la sfera dreptului internațional public. **Rolul tratatelor internaționale** în perioada modernă se extinde asupra dreptului intern al statelor, chiar dacă aplicarea propriu-zisă depinde de sistemul constituțional al fiecărui stat în parte. **Asupra dreptului intern**, de principiu, tratatul internațional se poate manifesta sub următoarele aspecte: să genereze **uniformizarea** acestuia prin raportare la sistemul de drept al celorlalte state părți; să confere unor entități care în mod obișnuit nu au statut internațional, **capacități specifice** de a acționa în planul relațiilor **internaționale**.

Dreptul tratatelor internaționale, ca disciplină juridică și subdiviziune a dreptului, este alcătuit din **regulile și procedura** de creare, aplicare și încetare a tratatelor internaționale, incluzând toate momentele existenței acestora. Altfel spus, dreptul tratatelor este o „lege” a tratatelor. Între acest concept și regulile cuprinse în tratate există o **distincție** și nu trebuie să se confunde semnificația expresiei **dreptul tratatelor** cu regulile cuprinse în tratatele internaționale; acestea din urmă, alcătuiesc ceea ce este cunoscut sub denumirea **drept internațional convențional**, desemnând totalitatea regulilor juridice internaționale care se exprimă prin tratatele internaționale. Pe de altă parte, dreptul tratatelor, deși acoperit într-o mare proporție de Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor, regulile sale exprimă dreptul internațional general.

I. CONCEPTELE FUNDAMENTALE ȘI STRUCTURA

1.1. CE ESTE UN TRATAT?

Convenția de la Viena (1969) definește noțiunea de tratat, dar nu epuizează domeniul. Ea, mai degrabă, fixează categoria tratatelor cărora le vor fi aplicabile reglementările Convenției. Potrivit articolului 2 din Convenție, tratatul este „un acord internațional încheiat în scris între state, și guvernat de dreptul internațional, fie că este consemnat într-un instrument internațional unic, fie în două sau mai multe instrumente conexe și oricare ar fi denumirea sa particulară”.

Acord între subiecte de drept internațional public. Tratatul încheiat între un stat și o companie nu reprezintă un tratat, chiar dacă ar putea fi supus unor reguli internaționale. Compania nu este subiect de drept internațional public și nu poate să exercite drepturi specifice suverane. Tratatul poate fi încheiat însă între state și organizații internaționale sau între organizații internaționale *inter se*. Regulile specifice acestei categorii sunt cuprinse în Convenția de la Viena din 1986 privind dreptul tratatelor între state și organizații sau între organizații internaționale, fiind foarte asemănătoare cu cele ale CVDT.

Acord indiferent de denumire. Termenul „tratată” este utilizat de cele mai multe ori generic, primind numeroase definiții și denumiri. Potrivit Comisiei de Drept Internațional: „La termenii de tratată, convenție, protocol, se adaugă alți termeni utilizați mai puțin frecvent, cum sunt declarație, cartă, **convenant**, pact, act, statut, înțelegere, concordat, în timp ce denumiri ca declarație, acord și **modus vivendi** sunt utilizate pentru tipuri de înțelegeri mai mult sau mai puțin formale. În ceea ce privește ultimele, nomenclatura lor este aproape nelimitată. Chiar dacă există câteva denumiri, precum acordul, schimbul de note, schimbul de scrisori, memorandum of agreement, agreed minut, mai des întâlnite decât altele... **nu există o folosință exclusivă și sistematică pentru un anumit tip, specific, de înțelegere”**. Spre exemplu, un tratat internațional poate purta denumirea „Foaie de parcurs”.

Convenția de la Viena nu pretinde ca un tratată să aibă o anumită denumire sau să conțină, independent de voința părților, anumite

elemente formale determinate. De aceea, dacă există o dispută privind statutul unui instrument, se va folosi un test obiectiv pentru a clarifica problemele, ținând cont de termenii instrumentului și de circumstanțele particulare în care acesta a fost conceput. De exemplu, minutele dintr-o întâlnire pot să constituie un tratat. În cauza **Qatar vs. Bahrain**, Curtea Internațională de Justiție constată și explică această ipoteză în modul următor: „Curtea nu consideră necesar să se pronunțe asupra intențiilor ministrului de externe al Bahrainului, sau ale ministrului de externe a Qatarului. Cei doi miniștri au semnat un text prin care se consemnează înțelegerea acceptată de guvernele lor, iar câteva dintre prevederile înțelegerii sunt cu aplicare imediată. Semnând acest text, ministrul de externe al Bahrainului, acesta nu este în poziția să afirme că a scris doar la o formulare politică și nu la o înțelegere internațională (juridică - n.a.)”. Cu toate acestea, în practica încheierii tratatelor internaționale, părțile stabilesc elemente de formă pentru a-și exprima cât mai adecvat propria voință, prin raportare la toate circumstanțele lor.

Sub aspect practic, denumirile atribuite diferitelor tratate internaționale, chiar dacă nu sunt supuse unor reguli standardizate obligatorii, statistic, anumite tipologii pot fi întâlnite.

Acord guvernat de dreptul internațional public. De vreme ce tratatul este o modalitate prin care se creează obligații juridice, *trebuie să existe intenția părților de a da naștere unor raporturi juridice.* Raportorul Comisiei de Drept Internațional precizează că acest element este prezent implicit în fraza „*guvernat de dreptul internațional*”. Totuși, există unele instrumente ce pot lua forma unor înțelegeri internaționale, dar prin care nu s-a intenționat crearea de obligații juridice, cum ar fi spre exemplu *Actul Final de la Helsinki al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa* (1975). Actul stabilește că nu se supune înregistrării în baza articolului 102 al Cartei Organizației Națiunilor Unite și este, în general, văzut ca un act fără forță juridică.

Neînregistrarea unui tratat potrivit art. 102 al Cartei nu produce consecințe asupra valabilității unui tratat, așa cum un act înregistrat nu presupune că devine în mod automat un tratat. Spre exemplu, Declarația din 1957 a Egiptului privind naționalizarea Canalului Suez a fost supusă înregistrării de către Egipt, chiar dacă nu era un tratat. Cu toate acestea, articolul 102 al Cartei are în vedere înregistrarea tratatelor internaționale, iar Secretariatul ONU poate, chiar dacă nu are dreptul să se pronunțe asupra naturii juridice a unui document, să refuze înregistrarea unui document care nu este menit să producă efectele juridice ale unui tratat internațional. Cu toate acestea, *înregistrarea unui tratat la Secretariatul ONU* permite

invocarea acestuia în fața Curții Internaționale de Justiție, precum și a oricărui organ al Națiunilor Unite.

Asemenea documente (cum ar fi și Declarația de la Stockholm din 1992 cu privire la Mediul Uman și Declarația de la Rio din 1992 cu privire la Mediu și Dezvoltare), denumite uneori *soft law*, nu au un statut legal complet lămurit. Ceea ce se știe este că, atât timp cât nu obligă juridic, acestea nu pot fi utilizate în fața instanțelor. În același timp ele nu pot fi ignorate, deoarece, așa cum am amintit, *aceste norme de soft law pot fi întâlnite într-un tratat sau ar putea chiar să se transforme în norme ale dreptului cutumiar internațional*. De exemplu, Declarația Ministerială din 1988 cu privire la Marea Baltică și Declarația din 1992 privitoare la Marea Baltică s-au transformat în cele din urmă în Convenția din 1992 privitoare la Protecția Mării Baltice și a zonei Mării Baltice (Convenția de la Helsinki).

Anumiți autori consideră această noțiune de *soft law* ca o alternativă mai flexibilă la elaborarea unui tratat. Alți autori consideră că tot acest concept este de neimaginat întrucât dacă nu creează obligații atunci nu intră în categoriile juridice ale dreptului, ba chiar poate conduce la subminarea autorității dreptului. Este cert însă că normele de soft law reprezintă repere utile în desfășurarea relațiilor internaționale

De asemenea, *din practica Curții Internaționale de Justiție*, reiese că uneori chiar și *actele unilaterale ale statelor pot avea efect obligatoriu*. Ele trebuie însă să exprime, foarte clar intenția de a obliga pe cel care le efectuează (de a crea obligații), iar circumstanțele elaborării lor să nu conțină obscurități. În cauza **Testelor Nucleare**, Curtea Internațională de Justiție a precizat, cu deosebită claritate, următoarele: luările unilaterale de poziții ale statelor pot avea efecte obligatorii dacă intenția lor de a crea obligații este foarte clară, dar trebuie să existe o evidență clară privind circumstanțele în care ele sunt elaborate; oricum, această chestiune trebuie abordată cu multă precauție și diligență. Totuși, s-a susținut că există prea puține dovezi care confirmă punctul de vedere al Curții și că, în orice caz, nu au existat suficiente dovezi ale intenției, pe baza situației de fapt în cauza dată spre soluționare. Condiția de existență a intenției a fost reiterată de către Curte, în cauza **Disputei de Frontieră**.

Acord consemnat într-unul sau mai multe instrumente conexe. Această condiție este prevăzută de CVDT fără însă a avea o importanță teoretică foarte mare, ci mai degrabă este o regulă de orientare asupra modalităților formale variate și nenumărate de a încheia în concret un tratat internațional. Există două modalități de abordare a semnificației termenului

de instrument. O primă abordare pornește de la ideea de tratat în sensul de *instrumentum negotium*, ceea ce conduce la ideea că dacă voința părților privind drepturile și obligațiile lor juridice este consemnată într-un singur document, chiar dacă el este replicat identic cum este cazul schimbului de scrisori sau note, atunci ne găsim în prezența unui instrument unic. Dacă însă voința părților se exprimă prin mai multe documente, fiecare dintre acestea conținând drepturi și obligații distincte atunci ne vom găsi în prezența ipotezei mai multor instrumente conexe. Aceasta a fost abordarea originară a CVDT. Expresia poate fi privită și din perspectiva de *instrumentum iuris*, adică sub aspect exclusiv formal, caz în care, ori de câte ori acordul de voință este exprimat prin mai multe documente originale, ne găsim în prezența celei de-a doua ipoteze.

Acord încheiat în scris. Textul original al unui tratat este în mod obișnuit tipărit sau printat, însă condiția încheierii în scris acoperă și ipotezele în care conținutul său este transmis în scris prin fax, e-mail sau alte mijloace scriptice de comunicare.

1.2. CONVENȚIA DE LA VIENA

Convenția de la Viena a fost deschisă pentru semnare la 23 mai 1969 și ***a intrat în vigoare la 27 ianuarie 1980***. Pentru elaborarea Convenției, au fost cercetate reglementările existente în domeniu și elaborate sub forma unor proiecte de către Comisia de Drept Internațional cu mai mulți ani înaintea adoptării. Dezbaterile efective s-au desfășurat în cadrul a două Conferințe ale Națiunilor Unite (privind dreptul tratatelor), care au avut loc la Viena din 26 martie până în 24 mai 1968 și din 9 aprilie până la 22 mai 1969.

Convenția care i-a urmat, cea de la Viena din 1986, privind dreptul tratatelor dintre State și Organizații internaționale ori dintre Organizații internaționale, a adaptat regulile anterior edictate specificului materiei proprii și, deși nu este în vigoare, se consideră ca fiind aplicabilă ca lege în materie, cu titlu de drept cutumiar.

Convenția de la Viena din 1978 privind succesiunea statelor la tratate internaționale, este în vigoare. Totuși nu toate regulile sale sunt considerate ca exprimând dreptul cutumiar internațional. Aceasta se datorează atât faptului că obiectul material al Convenției este sensibil și, având în vedere acest aspect, Convenția are doar 23 de părți, intrând în vigoare relativ recent, abia după conflictul iugoslav, în 1996.

1.2.1. Domeniul de reglementare al Convenției de la Viena (1969)

Convenția de la Viena reglementează *tratatele încheiate în formă scrisă între State*. Aceasta nu înseamnă că *acordurile în formă orală* nu produc efecte potrivit dreptului internațional sau că principiile cuprinse în Convenția de la Viena (1969) nu pot să se aplice unor astfel de înțelegeri, ci înseamnă doar că asemenea acorduri *nu sunt guvernate de Convenția de la Viena (1969)*.

Problemele legate de succesiunea tratatelor, răspunderea statelor, sau efectul declanșării de ostilități sunt excluse din sfera de reglementare a Convenției (art. 73). Altfel spus, nu constituie obiectul acesteia. De asemenea, *Convenția nu este retroactivă*, aplicându-se doar tratatelor încheiate după intrarea sa în vigoare (conform art. 4). O altă trăsătură a Convenției este că acționează ca o *normă subsidiară* (reziduală), aplicându-se numai dacă tratatul nu prevede altfel, dacă părțile nu se înțeleg altfel sau dacă nu s-a stabilit că intenția părților a fost alta. Deși Convenția de la Viena (1969) nu se aplică relațiilor dintre State și Organizații internaționale *per se*, acele prevederi ale Convenției de la Viena (1969) care reflectă *reguli ale dreptului cutumiar internațional* se aplică și unor asemenea tratate (art.3 lit.b). În plus, prevederile Convenției de la Viena (1969) aplicabile între Statele părți la aceasta, privesc și tratate la care sunt părți alte subiecte ale dreptului internațional în afară statelor (art. 3 lit.c) – cum ar fi organizațiile internaționale.

1.2.2. Convenția de la Viena și dreptul internațional cutumiar

Două probleme principale privesc precizarea raportului dintre Convenția de la Viena și dreptul cutumiar internațional:

- 1) identificarea acelor prevederi ale Convenției care codifică dreptul cutumiar și identificarea acelor prevederi ale Convenției care reprezintă o dezvoltare progresivă;
- 2) stabilirea modalității de acțiune și consecințele dreptului cutumiar asupra tratatelor.

Un răspuns exhaustiv la prima întrebare este dificil, dacă nu chiar imposibil, de oferit, și această situație se datorează complexității materiei. De exemplu, anumite prevederi ale Convenției reprezintă dezvoltarea progresivă a dreptului cutumiar la data semnării sale. Ar putea fi incluse în această categorie regulile privind rezervele sau modificarea tratatelor. S-a opinat totuși că acestea, probabil făceau deja parte din ansamblul dreptului cutumiar la data intrării în vigoare a Convenției. În **cauza Gabčíkovo-Nagymaros** Curtea Internațională de Justiție a identificat regulile privind

încetarea sau suspendarea tratatelor ca fiind codificări a unor norme cutumiare existente, iar în **cauza Insulei Kasikili / Sedudu** a opinat că regulile de interpretare reflectă dreptul cutumiar internațional.

În ceea ce privește a doua problemă, potrivit Convenției de la Viena (1969), atunci când aceasta nu se aplică, urmează să se aplice regulile cutumiare (sau, în anumite cazuri, principiile generale ale dreptului) privitoare la acea problemă. O astfel de concluzie reiese pe cale de interpretare a art. 3(b), 4, 38, combinate cu art. 43. În acest sens, cel mai semnificativ este art. 4 ce stabilește caracterul neretroactiv al acelor prevederi ale Convenției de la Viena (1969), care nu exprimă dreptul cutumiar.

II. STRUCTURA TRATATULUI

2.1. ROLUL TRATATELOR

Tratatele sunt, în mod categoric, cele mai importante instrumente de reglementare a relațiilor internaționale. Ele *pot fi încheiate* între State, între State și Organizații internaționale sau între Organizații internaționale. **Organizațiile internaționale**, îndeosebi Organizația Națiunilor Unite, joacă un rol important în elaborarea dreptului internațional, atât în etapele de inițiere, proiectare și asumare a regulilor internaționale convenționale, precum și în etapele ulterioare, de evaluare, monitorizare și aplicare a acestora. La nivelul Uniunii Europene, Curtea Internațională de Justiție îndeplinește un rol esențial în evaluarea conformității tratatelor încheiate de Uniune sau de statele membre, pe de o parte și dreptul UE pe de altă parte.

Statele pot stabili între ele și raporturi juridice de drept privat, ceea ce înseamnă că acțiunile acestora nu sunt însoțite de ideea de a crea raporturi juridice de drept internațional public și, pe cale de consecință, respectivele acte nu reglementează relații internaționale. Astfel, spre exemplu, închirierea unui imobil de către un stat, pentru a găzdui sediul ambasadei sale, de la un alt stat, se poate realiza fie printr-un tratat internațional fie printr-un act juridic de drept privat, dar regimul juridic aplicabil va fi diferit: tratatul internațional va fi supus regulilor dreptului tratatelor și regimului de drept internațional public, respectiv contractul de închiriere va fi supus legii naționale.

2.2. COMPETENȚA DE A ÎNCHEIA TRATATE

Chestiunea competenței de a încheia tratate internaționale, trebuie abordată sub două aspecte principale: care sunt subiectele raporturilor juridice internaționale, i.e. cine are capacitate de a încheia tratate internaționale (*ius contrahendi*); în concret, care sunt condițiile necesare pentru a se realiza negocierea și încheierea unui tratat.

Subiectele dreptului internațional public au ***ius contrahendi***: statele și organizațiile internaționale. În privința Statelor, articolul 6 CVDT enunță regula că fiecare stat are capacitatea de a încheia tratate internaționale. La nivelul organizațiilor internaționale, regula este că actul constitutiv al

acestora trebuie să prevadă capacitatea acestora de a încheia tratate internaționale. Unele nuanțe trebuie evidențiate în cazul federațiilor sau a unor teritorii de peste mări, în sensul că în prima situație capacitatea statelor federale de a încheia tratate este dependentă de regimul constituțional federal sau de autorizarea expresă conferită de statul federal, respectiv, în cel de-al doilea caz capacitatea acestora de a încheia tratate internaționale este dependentă de autorizarea specifică a statului „mamă”.

În privința chestiunii reprezentării subiectelor de dreptul tratatelor, trebuie ținut cont de condițiile reprezentării și de consecințele reprezentării nevalide.

Articolele 7 și 8 ale Convenției de la Viena (1969) privesc aspecte referitoare la încheierea tratatelor. Una din chestiunile de importanță maximă este cea a **deplinelor puteri (full powers)**. Potrivit articolului 2 pct. 1) lit.(c) din Convenție, prin „*depline puteri*” se înțelege „*un document emanând de la autoritatea competentă a unui stat și desemnând una sau mai multe persoane împuternicite să reprezinte statul pentru negocierea, adoptarea sau autentificarea textului unui tratat, pentru a exprima consimțământul statului de a fi legat printr-un tratat sau pentru a îndeplini oricare alt act cu privire la tratate*”. Deținătorul acestora este autorizat, în virtutea lor, să adopte și să autentifice textul unui tratat și să exprime consimțământul statului de a fi legat prin tratat. Există însă un număr din ce în ce mai mare de tratate, care au îndeosebi caracter bilateral, și care încheiate în formă simplificată nu cer prezentarea deplinelor puteri (cum ar fi schimbul de note).

Regula generală, stabilită de Convenția de la Viena (1969) în articolul 7, este că o persoană se consideră ca reprezentând statul, pentru a exprima consimțământul acestuia de a fi legat prin tratat, dacă persoana prezintă deplinele puteri în acest sens, sau dacă rezultă din practica statelor, sau din alte împrejurări că intenția acestora este de a considera acea persoană ca reprezentând statul pentru acel scop și că, astfel, o dispensează de obligația prezentării deplinelor puteri. Totuși anumite persoane în virtutea funcțiilor lor și **fără a prezenta depline puteri** sunt considerate ca reprezentând statul, persoane cum ar fi: șefii de state, șefii de guverne și miniștrii afacerilor externe; șefii misiunilor diplomatice în scopul adoptării textului unui tratat ce se încheie între statul acreditant și statul acreditat; reprezentanții acreditați de către state la o conferință internațională sau pe lângă o Organizație internațională sau pe lângă un organ al acesteia, în scopul adoptării textului unui tratat în acea conferință, organizație sau organ.

Sub aspect *formal*, deplinele puteri se semnează de șeful statului, primul-ministru sau ministrul de extern, precizează cu exactitate tratatul și natura activității cu care este împuternicit, numele întreg și titlul reprezentantului, locul și data semnăturii și, opțional, sigiliul de stat.

Deplinele puteri trebuie deosebite de simplele *scrisori de acreditare (credentials)*, care sunt utilizate în cadrul organizațiilor internaționale sau guvernelor gazdă a unei conferințe internaționale de către delegații ce participă la negocierea tratatelor multilaterale. Aceste scrisori autorizează delegatul numai în scopul participării la o conferință și semnării actului final. Semnarea propriu-zisă a tratatului necesită depline puteri sau instrucțiuni specifice din partea guvernului. Deplinele puteri și scrisorile de acreditare (*credentials*) pot fi cuprinse într-un singur document.

Când o *persoană neautorizată* își arogă un drept în legătură cu încheierea unui tratat, art. 8 prevede că această acțiune nu produce efecte juridice, cu excepția faptului când, ulterior, este confirmată de către stat. Pe de altă parte, art. 47 prevede că atunci când un reprezentant autorizat exprimă consimțământul de a fi legat prin tratat deși acest lucru i-a fost *expres interzis* de către statul său, acest fapt nu invalidează acel consimțământ, mai puțin în situația în care interdicția a fost notificată celorlalte state negociatoare.

2.3. MODALITĂȚI ȘI ETAPE DE EXPRIMAREA CONSIMȚĂMÂNTULUI DE A FI LEGAT PRIN TRATAT

Rolul exprimării consimțământului de către State pentru a fi parte la un tratat este de a stabili un mecanism prin care tratatul să devină un act juridic, dând naștere unor drepturi și obligații internaționale. În conformitate cu articolul 11 al Convenției de la Viena (1969): „*Consimțământul unui stat de a fi legat printr-un tratat se poate exprima prin semnare, prin schimbul instrumentelor care constituie tratatul, prin ratificare, acceptare, aprobare sau aderare, sau prin oricare alt mijloc, dacă astfel s-a convenit*”. Articolul 11 enumeră o serie de *mijloace specifice de exprimare a consimțământului de a fi legat*, permițând totodată ca părțile să adopte oricare alt mijloc cu care sunt de acord. Cea mai precisă metodă este, deci, ca părțile unui tratat să stabilească ele însele modalitatea de exprimare a consimțământului.

Este utilă *distincția* dintre momentul încheierii unui tratat și *momentul intrării sale în vigoare*, în special în cazul tratatelor multilaterale care, adesea, cuprind clauze de intrare în vigoare după ce tratatul este semnat de un număr determinat de state.

2.3.1. Semnarea

Efectul juridic al semnării unui tratat variază în raport de statutul acestuia în dreptul intern al fiecărui stat și în raport de voința părților de a-l supune ratificării, acceptării sau aderării. În cazul în care tratatul este obiect al ratificării, acceptării sau aderării, semnarea reprezintă doar o **etapă intermediară**, semnificând faptul că împuterniciții au căzut de acord asupra textului și doresc să-l accepte. Semnarea în aceste condiții nu exprimă consimțământul final de a fi legat și nici nu impune obligația Statelor de a-l ratifica sau chiar, în lipsa unui termen expres pentru a se produce un asemenea efect, de a-l supune legiuitorului pentru ca acesta să adopte eventuale măsuri pregătitoare de implementare. În practică, **parafarea** constituie de asemenea un act juridic în sensul că prin semnătura sa fiecare stat acceptă producerea provizorie a anumitor efecte juridice, până la momentul îndeplinirii unor condiții sau verificării împlinirii acestora. Etapa intermediară dintre semnare și ratificare dă posibilitatea statelor de a promulga legislația necesară sau de a obține acordul propriilor organe legislative. Ratificarea corespunde principiului democratic potrivit căruia guvernul ar trebui să consulte opinia publică fie prin intermediul parlamentului fie în alt mod înainte de însușirea definitivă a tratatului.

Semnarea exprimă consimțământul de a fi legat prin tratat doar atunci când aceasta reprezintă **etapa finală a încheierii tratatului**. În caz contrar, semnarea are efectul de autentificare definitivă a textului unui tratat. Articolul 12 din Convenția de la Viena (1969) enumeră o serie de mijloace de exprimare a consimțământului de a fi legat prin semnare, incluzând și semnarea *ad referendum*. Semnarea *ad referendum* reprezintă, de obicei, fie faptul că Statul semnatar nu este la momentul respectiv pregătit să accepte termenii tratatului, fie că plenipotențiarilor desemnați nu au împuterniciri definitive în domeniu. Semnătura *ad referendum* se transformă într-o semnătură definitivă dacă ulterior este confirmată de Statele implicate. Articolul 12 prevede, de asemenea, că parafarea are valoare de semnătură atunci când se poate și s-a stabilit că Statele negociatoare au convenit astfel. Parafarea se exprimă practic, prin consemnarea inițialelor reprezentanților Statelor.

În cazul tratatelor multilaterale există posibilitatea ca participarea la tratat să se realizeze prin mai multe mijloace de exprimare a consimțământului, în funcție de circumstanțe și de termenii tratatului. De exemplu, un tratat poate conține clauza „deschis spre semnare” până la o anumită dată specificată, după care statele nesemnatare interesate pot să devină părți la tratat doar prin aderare sau alte mijloace stabilite de tratat.